

נבא בתרא ט'

בני העיר רשאים להסיע על קיצתם הגמרא מביאה מעשה, בטבחים¹⁵² שעשו תנאי, רק כשאינן שם אדם חשוב
שמי שיעשה ביומו של חברו יקרעו את העור של הבהמה שלו. והלך אחד מהם ועשה ביומו של חברו, וקרעו את העור של הבהמה. וכשבאו לפני רבא, חייבם לשלם. הקשה רב יימר בר שלמיא לרבא, הרי שנינו שבני העיר רשאים להסיע על קיצתם, להתנות שמי שיעבור על מה שהם קבעו יקנס? ורבא לא ענה לו. אמר רב פפא, טוב עשה רבא שלא ענה לו. מפני שבני העיר רשאים להסיע על קיצתם כשאינן שם אדם חשוב, אבל כשיש שם אדם חשוב הם אינם יכולים להתנות אלא בפניו.

הגמרא מביא את מה ששנינו, אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה¹⁵³, ולא בהקדש עם הגזברין. ואפילו שאין לדבר ראייה¹⁵⁴, יש זכר לדבר שנאמר בספר מלכים: "ולא יחשבו את האנשים אשר נתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמנה הם עושים". אמר רבי אלעזר, אפילו שיש לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו, יצור וימנה את הכסף שהוא מוסר בידו¹⁵⁵ שנאמר: "ויצרו וימנו את הכסף".

ר"ה א' בודקים למזונות ואין בודקים לכסות
אמר רב הונא, אם בא עני ואמר פרנסוני, בודקים שלא יהיה רמאי. אבל אם בא ערום ואמר כסוני בבגדים, קונים עבורו מיד בגד. או שנאמר שלומדים זאת ממה שבמזונות כתוב "הלוא פרס לרעב לחמך" באות שי"ן כפי שהיא נכתבת, פרוש, דרוש וחקור תחילה ואחר כך תן לו. ובכסות כתוב "כי תראה ערם ונסיתו", מיד כשתראה ערום תכסנו. או שאומרים זאת מסברא, מי שאין לו הבגד מתבזה, ומי שאין לא מזונות אינו מתבזה.

רב יהודה א' בודקים לכסות ואין בודקים למזונות וכן שנינו בבבלי¹⁵⁶ אמר רב יהודה אמר בודקים לכסות ואין בודקים למזונות. או שנאמר שלומדים זאת מהכתוב במזונות: "הלוא פרס לרעב לחמך", כמו שקוראים בסמ"ך, בשי"ן שמאלית. ובכסות כתוב: "כי תראה ערם ונסיתו", כשיראה לך שאינו רמאי תכסנו. או שאומרים זאת מסברא, מי שאין לו מזונות מצטער ברעב, ומי שאין לו כסות אינו מצטער. ובבבלי¹⁵⁷ שנינו רב יהודה, אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין.

152 אין לגרוס הנהו תרי טבחי אלא הנהו טבחי. הגה' הב"ח.

153 לומר היכן נתתם את המעות שגביתם. רש"י.

154 מפני שלא מדובר בגבאי צדקה אלא בגזברי הקדש שנתנים לבם לעושי המלאכה שיש הרבה פועלים להרבה מלאכות וא"א לעמוד על החשבון כמו שאמרו בעל הבית טרוד בפועליו ושכח. רש"י. תוס' כתבו שאינה ראייה גמורה משום שהיו צדיקים גמורים. תוס'.

155 ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מכאן יצור וימנה. רש"י.

מביאה הגמרא ששינינו במשנה במסכת פאה, אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע¹⁵⁶ ¹⁵⁷, לן נותנין לו פרנסת לינה, צרכי לינה. ואמר רב פפא, פרנסת לינה היא מיטה וכר למראשותיו. שבת נותנין לו מזון שלש סעודות¹⁵⁸.

אם היה מחזיר על הפתחים אין שנינו בברייתא, אדם שלמד לחזר על הפתחים, נזקקים לו למתנה מרובה דיו בכך, ואין נזקקין לו לתת מעות מקופת

צדקה¹⁵⁹. הגמרא מביאה מעשה בעני שהיה מחזר על הפתחים שבא לפני רב פפא, ולא הזדקק לו, אפילו לפרנסה. ואמר רב סמא בנו של רב יבא לרב פפא, אם מר לא יודקק לו, כל שכן שאיש אחר לא יודקק לו, והוא ימות ברעב. ואמר לו רב פפא¹⁶⁰ הרי שנינו בברייתא, אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו? אמר לו, כוונת הברייתא שאין נזקקים לו למתנה מרובה, כדי סעודה, אבל נזקקים לתת לו מתנה מועטת¹⁶¹.

אמר רב אסי, לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישית השקל בשנה לצדקה, מהכתוב בנחמיה: "וְהֶעֱמְדָנוּ עֲלֵינוּ מִצּוֹת לְתֵת עֲלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לְעִבְדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ". ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות ממה שכתוב "וְהֶעֱמְדָנוּ עֲלֵינוּ מִצּוֹת" ולא כתוב "והעמדנו עלינו מצוה"¹⁶².

סימן גדול מקדש משה

גדול המעשה יותר מן העושה זכה אמר רבי אלעזר, לומדים שמי שטורח לשכנע את מתקיים בו "הלא פרס לרעב לחמר" חבריהם לתת צדקה, גדול יותר מן זה שנתן את

הצדקה, מהכתוב בישעיה: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעִבְדַת הַצְּדָקָה הַשְּׁקֵט וְנִבְטַח עַד עוֹלָם", ולא כתוב "והיתה הצדקה שלום". זכה¹⁶³ מתקיים בו "הלא פרס לרעב לחמר", לא זכה מתקיים "ויעניים מרודים תביא בית"¹⁶⁴, שישתעבדו למס לאומות. רבא אמר לבני מחוזא, בבקשה מכס עשו צדקה זה עם זה, כדי שיהיה לכם שלום

156 מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון כשלושה סאין ארבע סאין חטים בסלע. ומגיע לפונדיון חצי קב והחנוני שטוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה, הרי שנותן ככר של רובע הקב בפונדיון. רש"י.

157 תוס' הקשו למה נותנים לו ב' סעודות יאכל את הסעודה שעמו ויתנו לו מזון סעודה אחת. ונראה לר"י שאין מחלקים תמחוי בלילה ונותנים לו כדי שלא ילך ריקן שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. תוס'.

158 וקשה לרשב"א ממה ששינו במסכת פאה מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי הרי יאכל אחד מיד ואחד בלילה וא"כ ילך ריקן. וי"ל שמוזן ב' סעודות שאמרו הוא הואבלא אותה שיש לו לאכול מיד. וא"ת מדוע שבת נותנים לו ג' סעודות הרי העמידו את המשנה כר"ע שאמר עשה שבתך חול ונראה לרשב"א שבשביל סעודת שבת לא יתחיל לטול אבל אם הוא צריך לטול יקח גם בשביל שבת. תוס'.

159 רש"י.

160 לפי גרסת הב"ח בהגהותיו אמר ליה.

161 רב פפא היה גבאי צדקה. והמסקנה היא שאין נותנים לו כי סעודה אלא רק מתנה מועטת. תוס'.

162 ואע"ג שהכתוב הוא על בית אלוקינו, לבדק הבית, כל שכן לצדקה. תוס'.

163 למזל טוב. רש"י.

164 זו ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכים. רש"י.

במלכות.

ואמר רבי אלעזר, בזמן שבית המקדש קיים, אדם שוקל את שקלו ומתכפר לו. עכשיו, אם עושים צדקה מוטב, ואם לאו באים עובדי כוכבים ונוטלים בכח. ולומדים שנחשב להן לצדקה, מהכתוב בישעיה: "וְנִשְׁפָּךְ צְדָקָה". אמר רבא לרב ששת¹⁶⁵ דבר זה אמר לי 'עולא משגש ארחתיה דאימיה'¹⁶⁶ משמו של רבי אלעזר, מהו הכתוב בישעיה: "וַיִּלְבַּשׂ צְדָקָה כְּשָׂרוֹן" כמו שבשריון כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, כך בצדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. רבי חנינא אמר, שהדבר נלמד מהכתוב: "וַיִּכְבְּדוּ עַדִּים כָּל צְדִיקְתֵינוּ"¹⁶⁷, כמו שבבגד כל נימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

תומאה בחבורים שונה ומבאר הגמרא, שקראו 'עולא משגש ארחתיה

דאימיה' לרב ששת משום מעשה. שרב אחדבוי בר אמאי שאל את רב ששת, מנין לומדים שמצורע בימי 'ספורו', בשבעת הימים שבין טהרת הצפורים להבאת קרבנותיו, מטמא¹⁶⁸ אדם¹⁶⁹? אמר לו רב ששת, הואיל והוא מטמא בגדים, שביום השביעי כתוב "וכבס בגדיו", הוא מטמא אדם. אמר לו רב אחדבוי, שמא תומאה בחבורים, כמו בגדי לבושו שהם כמוהו, שונה שמטמאה בגדים, אבל אם נגע בשאר בגדים וכן אם יגע באדם אינו מטמא. שהרי מסיט נבלה שכתוב בו: "וְכָל הַנֶּשֶׂא מִנְבִלְתָם יִכַּסּ בְּגָדָיו" מטמא בגדים שעליו, ולא מצאנו שנושא נבלה יהיה אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים שאינם עליו¹⁷⁰?

המקור ששרץ ושכבת זרע מטמאות אדם ומנין ששרץ מטמא אדם, משום שטמא אדם

בגדים מטמא אדם. ואמר לו רב אחדבוי, שבשרץ כתוב במפורש שהוא מטמא אדם: "או איש אשר נגע בכל שרץ". אמר לו רב ששת, מנין ששכבת זרע מטמא אדם, הואיל וכתוב בשכבת זרע שמטמא בגדים "וְכָל בְּגָד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר הִזְהָה עָלָיו שְׂכַבְתָּ זָרַע וְכַבֵּס בְּמֵים וְטָמְאָה עַד הָעֶרְבֹה". וכן מצורע בימי ספורו שמטמא בגדים מטמא אדם. אמר לו רב אחדבוי שגם בשכבת זרע כתוב במפורש שמטמא אדם

165 לפי פירוש רש"י קראו כך לרב ששת לפי ר"ח הוא רב אחדבוי. רש"י ותוס'.

166 קראו עולל המשגש דרכי אמו שגרם להטותה מדרך שאר נשים.

167 כלומר אף כל צדקותינו נמאסו מחמת רשעינו כבגד מאוס שהאדם מסירו מעליו ומ'מ' מקיש צדקת הצדיקים לבגד הגון. רש"י.

168 הדבר פשוט שהוא מטמא אדם כמו ששנינו במשנה בכלים אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת ומצורע בימי ספורו, והשאלה היתה כיון שכתוב "ורחץ במים וטהר" ומשמע שנטהר באותה רחיצה מנין שהוא מטמא אדם.

169 בשלמא בימי חלוטו מצורע הוקש למת לטמא אף באהל. רש"י.

170 רש"י מפרש שאינו מטמא בגדים אלא בחבורין. וקשה לריב"ם ממה ששנינו בתורת כהנים שמיני שמטמא אפילו כלים אפי' שלא שייך בהם לבישה ואינו ממעט מ"בגדיו" אלא אדם וכלי חרס שנוגע בהם. ונראה לריב"ם שלא גורסים ודלמא טמאה בחבורין שאני, אלא בא לומר שיש חילוק בין טמאת בגדים לטומאת אדם. תוס'.

: "אִישׁ אִישׁ מְזַרַע אַחֲרָיו וְהוּא צְרוּעַ אוּ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנָּגַע
בְּכָל טָמֵא נָפֵשׁ אוּ אִישׁ אֲשֶׁר תִּצְאָ מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע", "אוּ אִישׁ" לרבות את הנוגע¹⁷¹
¹⁷². וכיון שרוב אחדבוי ענה לרב ששת בבדיחות הדעת¹⁷³, חלשה דעתו של רב
ששת, ורב אחדבוי בר אמי השתתק, נעשה אלם והכביד תלמודו. ובאה אמו של
רב ששת¹⁷⁴ ובכתה לפניו שיתפלל עליו. וכשלא שם לב לדבריה אמרה לו, ראה
את הדדים הללו שינקת מהם, ורב ששת בקש רחמים ורב אחדבוי התרפא.

שואלת הגמרא, ואחרי שבאה השאלה שרב אחדבוי שאל את רב ששת, מנין
שמצורע בימי ספורו מטמא אדם? עונה הגמרא, שנלמד ממה ששנינו בברייתא,
רבי שמעון בן יוחי אומר, נאמר כבוס בגדים בימי ספורו של מצורע, ונאמר בפסוק
הקודם כיבוס בגדים בימי חלוטו ביום טהרת הצפרים כשיוצא מטומאת החלט. מה
שם מצורע מוחלט מטמא אדם, אף כאן מצורע בימי ספורו מטמא אדם¹⁷⁵.

אר"א גדול העושה צדקה בסתר יותר ממ"ר אמר רבי אלעזר, גדול העושה צדקה
"מתן בסתר יכפה אף ושוחד בחיק חמה עזה"

כתוב : "כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה", שני לגיונות קשים להפרע מן החוטאים.
ואילו בעושה צדקה כתוב : "מִתֵּן בְּסֵתֶר כִּכְפָה אֵף וְשִׁמְד בְּחֶסֶק חֲמָה עֲזָה". ורבי
אלעזר חולק על רבי יצחק שאמר, שלומדים שמתן בסתר כופה אף ואינו כופה
חמה¹⁷⁷. מהכתוב "וְשִׁמְד בְּחֶסֶק חֲמָה עֲזָה" אפילו ששוחד בחיק, שהוא עושה צדקה
בסתר עדיין החמה היא בתוקפה. ורבי אלעזר סבר שהכתוב "וְשִׁמְד בְּחֶסֶק" נאמר על
תחילת הפסוק, כמו שכתוב "וְשִׁמְד בְּחֶסֶק כִּכְפָה חֲמָה עֲזָה". ויש אומרים שרבי יצחק
אמר שלומדים שכל דיין שנוטל שוחד מביא לעולם חמה עזה מהכתוב "וְשִׁמְד בְּחֶסֶק
חֲמָה עֲזָה".

אמר רבי יצחק, לומדים מהכתובים שכל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות,
¹⁷⁸והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות.

171 היה יכול להקשות שטומאת בגדים לא דומה לבגדים שבימי ספורו שהרי בגדים כאן אינם בגדים שלבוש
השרץ, והוא טומאת מגע אלא שהקה קושיה עדיפה. רש"י.

172 שנינו בברייתא במסכת נדה (דף מג:): מנין לרבות הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש. רש"י.

173 מפני שרב ששת נכשל בתשובותיו. רש"י.

174 רש"י מפרש אמו של רב ששת בקשה על רב אחדבוי, ור"ח פירש אמו של רב אחדבוי שהיתה מיניקתו של
רב ששת. תוס'.

175 בכמה דברים ימי חלוטו חמורים מימי ספורו ולא לומדים מההיקש, משום שאיפשר ללמוד לגמרי שהרי כתוב
"וְטָהַר" שמשמע שנטהר ממה שהיה בתחילה. אלא לומדים דוקא לדבר זה מפני שהם שוים שאין אדם וכלים
מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. תוס'.

176 לענין זה שמשכך יותר חמה ממה רבנו בתפילתו, ואע"ג שגם מ"ר עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה
פסקה אותה הזכות. תוס'.

177 תוס' תמהו הרי משה רבנו הרגו לחמה. תוס'.

178 יש שגרסו והנותן פרוטה לעני והמפייס מפני שכן משמע מהכתובים. תוס' הקשו אם כן היה צריך לומר
מתברך ב"ז ברכות. תוס'.

כל הרודף אחרי הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות רנב"י א' ממציא לו בנ"א מהוגנים

ואמר רבי יצחק שלומדים מהכתוב במשלי
 : "רַדְף צְדָקָה וְחֶסֶד וּמָצָא חַיִּים צְדָקָה וְכַבֹּד"
 שכל הרודף אחר צדקה, הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה.
 רב נחמן בר יצחק אמר, הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות
 להן צדקה, כדי לקבל עליהם שכר. כמו שרבה דרש על הכתוב בירמיה: "וַיְהִי
 מִכְּשָׁלִים לְפָנָיו בַּעַת אֶפְדָּ עָשָׂה בְהֵם" אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא על אנשי
 ענתות שהיו מבקשים את נפשו, רבונו של עולם! אפילו בשעה שכופין את יצרן
 ומבקשין לעשות צדקה, הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים.
 אמר רבי יהושע בן לוי, כל הרגיל לעשות צדקה זוכה לבנים בעלי חכמה,
 שנאמר: "רַדְף צְדָקָה וְחֶסֶד וּמָצָא חַיִּים", וכתוב בחכמה "כִּי מִצְאֵי מָצָא חַיִּים".
 בעלי עושר, מהכתוב "צְדָקָה". ובעלי אגדה, מהכתוב כאן "וְכַבֹּד" וכתוב: "כְּבוֹד
 חַכְמִים וַיִּחְלוּ".

